

TÜRK İSLÂM DEVLETLERİ

A- TOLUNOĞULLARI(868-905)

Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir. Yoksulların her türlü ihtiyaçlarını karşıladığından "Sosyal Hukuk Devleti" özelliği taşır. Tevaif-i Mülük devletlerindendir.

B- İHŞİDLER (AKŞİD) (935-969)

Bu iki devletinde yöneticileri Türk, halkı Arap olduğu için fazla ömürlü olamamıştır. Hicaz bölgesini (Mekke, Medine'yi" ele geçiren ilk Türk devletidir. Bu da Tevaif-i Mülük devletlerindendir.

C- KARAHANLILAR(840 - 1212)

Karluk, Yağma, Çiğil Türkleri tarafından Orta Asya'da kurulan İlk Türk - Müslüman devletidir. Türk dilinin gelişmesine katkıda bulunan Karahanlıların hükümdarı, ordusu, halkı ve yöneticileri tamamen Türk'tür. Türkçe'yi resmi dil olaak kabul etmiştir, ilk Türk- islam sanat eserlerini vermişlerdir.

Yusuf Has Hacıp => Kutadgu Bilig Kutadgu Bilig Divan-ı Lügat-it Türk Edip Ahmek Yükneki => Atabet-ül Hakayık Hoca Ahmet Yesevi => Divan-ı Hikmet

D- GAZNELİLER (963 - 1182)

Samanoğulları valisi Alptekin tarafından Afganistan'ın Gazne şehrinde kuruldu. Gazneli Mahmut zamanında ilk defa "sultan" unvanı kullanıldı. Hükümdar, yönetim, ordu komutanları Türk, halk ve ordu Türk - İran - Afganistan ve Hintlilerden oluşuyordu. Gazneli Mahmut, Hindistan'a düzenlediği 17 seferle meşhurdur. Bu seferler sayesinde Hindistan, Endonezya, Malezya gibi bölgeler İslamiyet'le tanışmışlardır. Sultan Mesut zamanında 1040'da Dandanakan Savaşı'nda Selçuklulara yenilince zayıfladılar ve bir daha toparlanamadılar. Afganistan'ın yerlileri Gurlular'ın isyanıyla yıkılmışlardır.

E- BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040- 1157)

Oğuzların Kınık boyu tarafından kurulmuştur. Oğuz - Yabgu Devleti'nde subaşı olan Selçuk Bey, Cend şehrine gelerek İslâmiyet'i benimsedi. Torunları Tuğrul ve Çağrı Beyler başa geçti. Tuğrul Bey'in yaşı küçük olmasına rağmen devlet idaresinden sorumlu olmuş, daha büyük olan Çağrı Bey'de askeri işlere bakmıştır. Çağrı Bey, Anadolu'ya keşif amaçlı seferler düzenlemiştir. 1040 Dandanakan Savaşı'yla resmen kuruldu. Gazneliler yıkılışa geçti. Horasan'da Selçuklu egemenliği kesinleşecek Selçukluların İslâm dünyasındaki otoritesi arttı. Bizans'la ilk savaş olan Pasinler Savaşı yapıldı (1048). Böylece Anadolu'nun yeni bir yurt olabileceği anlaşıldı. Tuğrul Bey, Abbasî halifesini Şii Büveyhoğulları baskısından kurtarınca Hilâfetin ve İslâm dünyasının koruyuculuğunu üstlenen ilk Türk - İslâm devleti oldular.

Alparslan Dönemi

Türklerin Anadolu'ya akınlarını önlemek isteyen Bizans ile Selçuklular arasında 1071'de Malazgirt Savaşı yapıldı. Böylece;

Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı ve Anadolu Türklerin yeni yurtları oldu.

Anadolu Türk tarihi başlangıcı 1071 olarak kabul edildi. İslâm dünyası üzerindeki Bizans tehdidi sona erdi.

Türklerin batı yönüne ilerlemeleri hız kazandı.

Anadolu'da ilk bağımsız beylikler kuruldu.

- Danişmentler
- Saltuklar
- Mengücekler
- Artuklar
- Çaka Beyliği

Haçlı Seferine neden oldu. Melikşah Dönemi

Sınırlar en geniş şeklini aldı. Devlet en ihtişamlı günlerini yaşarken Batınîlik faaliyetleri, vezir Ni-zam-ül Mülk'ün öldürülmesi, Melikşah'ın ölümü devleti yıkılma sürecine girdirdi. İç karışıklıklar, taht kavgaları, Haçlı Seferleri devleti yıprattı. 1141'deki Katvan Savaşında Moğolların Karahıtay kolu ve Oğuzlara yenilerek yıkıldı. Batınîlik faaliyetleri, Abbasî halifelerinin aleyhine faaliyetleri de diğer yıkılış nedenleridir.

Büyük Selçuklular yıkıldıktan sonra devlet olarak Anadolu Selçukluları, Suriye-Filistin Selçukluları, Irak Selçukluları, Hemedan - Kirman Selçukluları beylik olarak Çaka beyliği, Artuklar, Saltuklar Danişment; atabeylikler olarak Şam, Böri, Salgurlular, İlderoğulları, Zengiler kuruldu.

Atabeyler şehzadelerin hocalarıdır. Şehzadelerin yanında gönderilen atabeyler devlet yıkılınca bulundukları bölgelerde devletlerini kurdular.

F- MOĞOL İMPARATORLUĞU (1196- 1227)

Kurucusu Cengiz Han'dır. Türk veraset sistemin benimsemiştir. Uygurlar Moğolların Türkleşmesini sağlamıştır. Cengiz Han'ın oğulları döneminde Batı Çin'de İslâmiyet yayıldı.

- Moğol istilâsından kaçan Türkler Anadolu'ya yerleşerek Anadolu'nun Türkleşmesini sağladılar. Cengiz Han'ın ölümünden sonra aynı topraklardı Altınorda, İlhanlılar, Çağatay ve Kubilay Hanlık lan kurulmuştur.
- Kubilay Hanlığı hariç hepsi İslâmiyet benimsedi.

G- TİMUR DEVLETİ (1370 - 1507)

Timur tarafından Çağatayların topraklarında-Türkistan'da kurulan devlet Altınorda Devleti'ni yıkarak Ruslar'ın güçlenip güneye inmesine neden oldu. 1402'de Ankara Savaşı'nda Osmanlı Devletini yendi. Çin seferine çıktığı sırada öldü.

H- HARZEMŞAHLAR(1097- 1231)

Moğol istilâsının hızını kesti. Harzemşahlar bağımsızlıklarını ilan etmeden önce, Büyük Selçuklularla bağlıydı. Moğolların baskısıyla Doğu Anadolu'ya girmiştir. Bu topraklara göz dikince Büyük Selçuklularla 1230'da Yassı çemen savaşı yapmışlar ve yıkılma sürecine girmişlerdir.

I- EYYUBÎLER

Haçlılardan Kudüs'ü alıp III. Haçlı Seferleri'ne sebep oldular. Baharat Yolu'na hakim oldular. Mısır'da kurulmuş olan Türk Devletlerindendir.

J- MEMLÜKLER

Eyyubiler'e son vererek, Mısır'da kuruldu. Moğolları tarihte ilk kez yenen (Sultan Baybars tarafından 1260'da Ayn Calut Savaşı ile) ve durduran devlettir. Abbasî halifeliğini koruyarak devamını sağladılar. Osmanlı Devleti tarafından yıkıldılar.

Her emir (vali) sultan olma hakkına sahip olduğundan, Osmanlı'dan daha kısa ömürleri olmasına rağmen daha fazla sayıda sultanları olmuştur.

K- BABÜRLER

Hindistan'daki en önemli Türk - islâm devletidir. En önemli eserleri mimarî alanda Tac Mahal'dir. 19. yüzyılın ortalarında İngilizler tarafından Hindistan'ın işgaliyle yıkılmıştır.

L- SAFEVİ DEVLETİ

Kurucusu aslen Türk olan Şah İsmail'dir. Ancak İran Topraklarında Şiiliği benimsediğinden Sünni olan Osmanlılara düşmanlık beslemiştir. Osmanlılara Çaldıran'da yenildi. Osmanlı Devleti'ni doğudan sürekli olarak tehdit ederek batıdaki seferlerini olumsuz şekilde etkilediler